

ПРАВО НА ШТУЧНЕ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТА НОВЕЛИ РЕГУЛЮВАННЯ

Попович Т.П.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: 0000-0002-8333-3921*

Вашкович В. В.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського права
ORCID: 0000-0001-5726-5374*

Попович Т.П., Вашкович В.В. Право на штучне переривання вагітності: окремі аспекти та новели регулювання.

Сьогодні, у контексті розвитку репродуктивних прав людини одним із найбільш прогресивних аспектів є право на вільний репродуктивний вибір. За своїм змістом, право на вільний репродуктивний вибір – це право людини вільно приймати рішення щодо свого репродуктивного здоров'я. Вільний репродуктивний вибір включає в себе й право на штучне переривання вагітності, що належить до одного з репродуктивних прав жінки. Упродовж останніх років, право на штучне переривання вагітності було предметом численних опрацювань, зокрема у контексті його співвідношення з фундаментальним правом людини життя. Проте, дискусійність цієї теми залишається актуальною, враховуючи регулярність появи закликів у суспільстві щодо необхідності заборони абортів на законодавчому рівні.

Актуальність подальшого дослідження окремих аспектів права на штучне переривання вагітності зумовлена в тому числі певною невизначеністю у правовому регулюванні. У практиці держав існують різні підходи до регулювання вищевказаного права, класифікація яких, у тому числі, буде розглянута в основному змісті дослідження.

Крім того, найчастіше право на штучне переривання вагітності розглядається на тлі загальної проблематики прав людини, без урахування його специфічних особливостей. Проте, аналізуючи зміст права на штучне переривання вагітності, необхідно сприймати його, насамперед, як складне антропологічне й навіть аксіологічне явище, яке торкається таких інститутів як сім'я, материнство, батьківство, самовизначення тощо. Дуже часто дискусії, що точаться навколо цієї теми, нехтують соціальними, етичними, психологічними, економічними детермінантами даного права. Відповідно аргументація щодо правового регулювання права на штучне переривання вагітності зводиться до суто юридичних аспектів, або ж висвітлюється крізь призму виключно медичних показань. У той час як право на штучне переривання вагітності, зокрема його проблематика, зумовлюється значно ширшим колом факторів, ніж ті, які беруться до уваги. Також варто брати до уваги й роль права жінки на самовизначення, що так чи інакше впливає на трактування й розуміння права на штучне переривання вагітності. Відтак, встановлення ефективного правового регулювання права на штучне переривання вагітності неможливе без урахування всіх факторів впливу та всіх його чутливих аспектів, що й стануть предметом нашого дослідження.

Ключові слова: право на аборт, репродуктивна свобода, досвід європейських держав, Резолюція Європейського парламенту, фактори впливу.

Popovych T.P., Vashkovich V.V. The right to abortion: individual aspects and novelties of regulation.

Today, in the context of the development of human reproductive rights, one of the most progressive aspects is the right to free reproductive choice. In its content, the right to free reproductive choice is the

right of a person to freely make decisions regarding their reproductive health. Free reproductive choice also includes the right to abortion, which belongs to one of the reproductive rights of a woman. In recent years, the right to abortion has been the subject of numerous studies, in particular in the context of its correlation with the fundamental human right to life. However, the debatability of this topic remains relevant, given the regularity of calls in society for the need to ban abortions at the legislative level.

The relevance of further research into individual aspects of the right to abortion is due, among other things, to a certain uncertainty in legal regulation. In the practice of states, there are different approaches to regulating the above-mentioned right, the classification of which, among other things, will be considered in the main content of the study.

In addition, most often the right to abortion is considered against the background of the general issues of human rights, without taking into account its specific features. However, when analyzing the content of the right to abortion, it is necessary to perceive it, first of all, as a complex anthropological and even axiological phenomenon, which affects such institutions as family, motherhood, fatherhood, self-determination, etc. Very often, discussions around this topic neglect the social, ethical, psychological, economic determinants of this right. Accordingly, the argumentation regarding the legal regulation of the right to abortion is reduced to purely legal aspects, or is highlighted through the prism of exclusively medical indications. While the right to abortion, in particular its issues, is determined by a much wider range of factors than those that are taken into account. It is also worth considering the role of a woman's right to self-determination, which in one way or another affects the interpretation and understanding of the right to abortion. Therefore, the establishment of effective legal regulation of the right to abortion is impossible without taking into account all the influencing factors and all its sensitive aspects, which will become the subject of our study.

Key words: the right to abortion, reproductive freedom, experience of European states, Resolution of the European Parliament, influencing factors.

Постановка проблеми. Питання права на штучне переривання вагітності завжди було свого роду тригером для суспільства, порушуючи безліч дискусій навколо. Існує декілька факторів, що зумовлюють виникнення жвавих суперечок та дискурсів навколо права на аборт як одного з репродуктивних прав жінки у сьогоденні, зокрема вплив моралі й релігії, відсутність консенсусу щодо правового регулювання у державах членах Європейського Союзу, у результаті чого існують широкі межі такого регулювання, консервативність поглядів суспільства, недостатня увага до права жінки на самовизначення. Унаслідок вищенаведеного сьогодні мають місце різносторонні підходи до регулювання права на штучне переривання вагітності, окремі з яких ми розглянемо нижче, проте низка аспектів досі не отримали свого належного опрацювання. Про диференціацію у правовому регулюванні свідчить й різнобічна судова практика як національна – окремих держав, так і міжнародна. У зарубіжній літературі тенденцію до появи полівекторних думок з приводу права на переривання вагітності навіть іменували «моральною панікою». Все це свідчить про необхідність подальшого доктринального аналізу права на штучне переривання вагітності, зокрема у напрямку його найбільш дискусійних аспектів, які й будуть розглянуті в наковій розвідці. Водночас, сьогодні вже відбуваються перші кроки на шляху до забезпечення правової визначеності права на штучне переривання вагітності, зокрема у ході нормотворчої діяльності європейської спільноти, які заслуговують на окрему увагу в даному дослідженні.

Метою дослідження є окреслення окремих аспектів права на штучне переривання вагітності, особливостей його природи, висвітлення різних підходів до регулювання права на аборт на основі аналізу відповідних міжнародних актів та чинного законодавства європейських держав із врахуванням актуальних змін та нововведень.

Виклад основного матеріалу. Основним міжнародним актом, що встановлює та гарантує дотримання основоположних прав людини, є Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Прямого посилання на право жінки самостійно вирішувати питання про переривання вагітності Конвенція не містить, однак ст. 8 гарантує право на повагу до приватного та сімейного життя [7], що тлумачиться в практиці ЄСПЛ широко та включає у себе право на вирішення питання про народження або ненародження дітей.

Перші ідеї вільного репродуктивного вибору людини були окреслені у ході проведення Міжнародної конференції з прав людини в Тегерані в 1968 році, де вперше було зосереджено увагу на забезпеченні права батьків вільно і відповідально визначати кількість та час народження своїх

дітей. Трохи згодом, окреслені ідеї знайшли своє відображення й нормативне закріплення у прийнятій ООН у 1969 році Декларації про соціальній прогрес та розвиток. Одна зі статей згаданого акту закріпила виняткове право батьків вільно і з повною відповідальністю визначати кількість своїх дітей і терміни між їх народженням [8]. Ще одним досить прогресивним актом свого часу стала Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року, яка закріпила не тільки право жінок вільно та відповідально вирішувати питання щодо кількості дітей та проміжків часу між їх народженням, а й мати доступ до інформації щодо даних питань, освіти, а також засобів, які дозволяють їм здійснювати це право [2]. Проте, так чи інакше, всі вищенаведені положення більшою мірою стосувалися прийняття рішення саме про народження дітей, але не рішень про переривання вагітності, унаслідок чого питання права на аборт залишалося у невизначеному стані. Європейський суд з прав людини у змісті базових своїх рішень підходив до окреслення права на штучне переривання вагітності, здебільшого, крізь призму права на повагу до приватного життя жінки, особливо коли мова йшла про загрозу життю й здоров'ю жінки. Разом з тим, можемо констатувати, що в європейській спільноті відсутній консенсус щодо регулювання права на аборт, унаслідок чого існують широкі межі розсуду для такого регулювання на національному рівні держав. На разі ж, диференціація правового регламентування права на аборт продовжує яскраво прогресувати. У той час, як деякі держави, зокрема Франція, закріплюють право на штучне переривання вагітності на конституційному рівні, інші держави, вдаються до все більш радикальних способів обмеження цього права, зокрема такі як Угорщина, Словаччина, Польща та Мальта.

Відповідно, протягом останніх років право на штучне переривання вагітності продовжувало знаходитися у фазі свого розвитку, зазнаючи постійних трансформацій. Саме тому, з метою дослідження права на аборт у світлі сьогодення, варто взяти до уваги останні новели у його регламентуванні.

Відтак, важливим аспектом у становленні сучасного розуміння права на аборт стало прийняття Організацією об'єднаних націй Рекомендації № 35 щодо гендерного насильства щодо жінок у 2017 році. Згідно з положенням 18 Рекомендації, криміналізація абортів може становити тортури, жорстокість, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження. Як наслідок, комітет рекомендував державам уникати положень у своєму національному законодавстві, які б криміналізували аборт чи обмежували доступ жінок до безпечного переривання вагітності [3]. Таким чином, у результаті прийняття вищенаведеної Рекомендації, було окреслено певною мірою уніфіковане розуміння окремих змістовних аспектів права на аборт, зокрема у контексті неприпустимості його криміналізації чи обмеження доступу жінок до безпечного переривання вагітності.

Безперечно, що окрему увагу, у світлі досліджуваної проблематики, варто присвятити Резолюції Європейського парламенту від 11 квітня 2024 року щодо включення права на аборт до змісту Хартії основоположних прав Європейського Союзу. Дана резолюція відтворила прогресивний підхід до згаданого нами права на свободу репродуктивного вибору. У змісті її положень, фіксується думка про те, що здатність людей здійснювати свою репродуктивну автономію, контролювати своє репродуктивне життя та вирішувати, чи, коли та як мати дітей, є важливою передумовою для належної реалізації прав людини. Крім того, резолюцією визначається, що захист безпечних і законних абортів має прямі наслідки для ефективного здійснення прав людини, зокрема, таких як людська гідність, особиста автономія, рівність, здоров'я й фізична та психічна цілісність, у свою чергу, позбавлення доступу до абортів є порушенням основних прав і свобод людини [1].

Що ж до загальних побутуючих тенденцій регулювання права на аборт у європейській спільноті, то тут доречно наголосити на наступних аспектах. Перш за все, аналізуючи нормативно-правові акти різних держав щодо питання допустимості здійснення штучного переривання вагітності, їх можна класифікувати, на нашу думку, на деякі категорії. Так, до першої категорії можемо віднести ті держави, які загалом забороняють проведення абортів, кваліфікуючи їх як злочини, проте передбачають ряд винятків, що дозволяють здійснити штучне переривання вагітності. Яскравими прикладами реалізації такого підходу є законодавство Німеччини та Польщі. Наразі Кримінальний кодекс Німеччини забороняє аборт, дозволяючи його лише за суворо визначених виняткових обставин. Відповідно, виняток становлять випадки, коли вагітність загрожує життю жінки або може завдати серйозної фізичної чи психічної шкоди, або ж якщо вагітність стала результатом сексуального насильства, примусу чи зґвалтування. Всі вищенаведені обставини повинні підтвер-

дживатися довідкою уповноважених осіб [9]. Польща, у свою чергу, демонструє доволі суперечливий підхід до регламентації права на аборт. Ще донедавна за польським законодавством аборт був можливий тільки у випадку вагітності, яка настала в результаті насильства або в ситуації надзвичайної небезпеки для здоров'я вагітної жінки [4, с. 133]. Проте, унаслідок масових протестів з боку суспільства, у вересні 2024 року польський уряд погодився на пом'якшення умов доступу до процедури аборту. Зокрема, згідно зі змінами жінка може зробити аборт до 12-го тижня вагітності в лікарні за рекомендацією спеціалістів окремих напрямків [10]. Також цікавим є досвід Мальти, яка довгий час залишалася державою, де продовжувала діяти повна заборона та криміналізація абортів. Однак у 2023 році на розгляд мальтійського уряду було внесено законопроект, який дозволяв проведення аборту у випадку наявності загрози життю або здоров'ю жінки. У підсумку, уряд все ж відмовився від прийняття такої версії законопроекту, натомість легалізувавши проведення аборту виключно у випадку загрози життю безпосередньо жінці [11]. Таким чином, згідно з чинним мальтійським законодавством, аборти залишатимуться незаконними за всіх інших обставин, включаючи згвалтування, серйозні аномалії розвитку плода чи наявність загрози здоров'ю жінки.

До другої категорії, на основі проведеного аналізу, доцільно віднести держави, у яких аборти легалізовані, проте їх проведення пов'язане з рядом перешкод, що значно ускладнюють доступ до процедури на практиці. Яскравий приклад подібної політики демонструє Угорщина, за законодавством якої здійснення аборту за бажанням жінки можливе до 12 тижня вагітності, проте водночас для цього існують деякі перешкоди. Наприклад, проведення аборту не покривається державним медичним страхуванням, передбачений доволі тривалий період очікування процедури, а жінка, перед проведенням процедури повинна прослухати серцебиття свого плоду [12]. Усі вище перелічені стримуючі фактори створюють додаткове моральне й психологічне навантаження на вагітну жінку, що, на наш погляд, йдуть дещо у розріз з усталеними демократичними цінностями.

І нарешті, найбільш ліберальну категорію складають держави, у яких законодавчо закріплена свобода аборту. Законодавство таких держав спрямоване, насамперед, на охорону здоров'я жінки, тому криміналізації підлягає лише проведення абортів у невідповідності з медичними вимогами, наприклад на пізніх термінах чи небезпечним для жінки способом. Так, в Україні штучне переривання вагітності дозволене за бажанням вагітної до 12 тижнів вагітності, а до 22 тижнів – за медичними показами. Підставами для проведення аборту після 12 тижнів є досить широкий перелік медичних показників здоров'я жінки чи вагітність унаслідок згвалтування [13]. До держав з таким ліберальним підходом належить Франція, Бельгія та інші європейські держави. При цьому варто зауважити, що після прогресивного кроку Франції, що полягав у конституційному закріпленні права на аборт, низка держав, зокрема Іспанія та Швеція, почали розгляд подібних ініціатив на своєму національному рівні.

Таким чином, станом на сьогодні серед європейських держав існують розбіжності у підходах до регламентування права на штучне переривання вагітності. Слід відзначити, що підходи, що застосовуються у перших двох окреслених категоріях держав, важко іменувати ефективними. Натомість як показує практика, держави з менш обмежувальними законами щодо абортів загалом мають нижчий рівень абортів, ніж ті, законодавством яких більш суворо регламентовані досліджувані аспекти. Крім того, заборона абортів на законодавчому рівні, за винятком строго визначених обставин, призводить, як правило, до того, що жінки змушені вдаватися до проведення нелегальних абортів, що несуть загрозу їх здоров'ю та життю, звертатися до спеціалістів інших держав для проведення аборту або ж виношувати вагітність проти власної волі, що є порушенням їхніх прав і свобод.

Ще однією проблематикою сучасного стану регулювання права на переривання вагітності, яка привертає увагу, є недостатній рівень розвитку інформаційної політики. У багатьох державах зберігаються численні упередження щодо регулювання права на аборт. Такі упередження виражаються у табуванні теми абортів у суспільстві та тлумаченні їх крізь призму негативного явища. Окрім цього, на наш погляд, недосатнім є рівень підготовки майбутніх медичних працівників, їх лікарських навичок, пов'язаних з проведенням абортів, що призводить до браку знань і практики серед лікарів та має несприятливі наслідки для фізичного і психічного здоров'ю пацієнтів. Проблема недостатньої інформатизації чи навіть дезінформації у суспільстві здебільшого є безпосереднім результатом непродуманої та неефективної політики держави. Зокрема, до прикладу, донедавна в Німеччині надання інформації на веб-сайтах лікарів про методи медикаментозного

аборту вважалося сприянням абортам і каралося, заборону ж надання такого роду інформації було скасовано лише в липні 2022 року [14].

Отже, беручи до уваги наявність відповідних розбіжностей у правових підходах до регламентації права на штучне переривання вагітності серед європейських держав, побутування значних упереджень щодо даного репродуктивного права, враховуючи неналежний рівень його нормативного закріплення, Хартія основоположних прав Європейського Союзу, як зазначалося нами вище, була доповнена статтею 3, що визначає право на особисту цілісність і тілесну автономію людини. Згідно зі змістом нововведеної статті – «Кожна людина має право на тілесну автономію, на вільний, поінформований, повний і загальний доступ до сексуального та репродуктивного здоров'я та прав, а також до всіх відповідних послуг охорони здоров'я без дискримінації, включаючи доступ до безпечного та легального абортів» [1]. Таким чином, держави, з одного боку, отримали автономію та певні межі розсуду щодо дозволу на проведення абортів, умов їх здійснення та визначення термінів вагітності, під час яких можливе проведення абортів. З іншого боку, кожна країна так чи інакше зобов'язана гарантувати на законодавчому рівні право жінки на законний та безпечний аборт.

Важливим питанням у контексті нашого дослідження є також необхідність врахування при трансформації сучасних правових підходів до регулювання права на переривання вагітності особливостей його природи, його іманентної специфіки. Генеруючи ефективний механізм регулювання права на аборт варто брати до уваги всі потенційні фактори впливу, як от економічні, соціальні, етичні тощо. Простіше кажучи, законодавством держави має бути передбачена можливість здійснення законного й безпечного абортів за бажанням жінки до певного фізіологічно можливого (виправданого) терміну, з медичних показань, а також у зв'язку з рядом інших чинників впливу – морально-психологічний стан жінки, її матеріальне становище, соціальні детермінанти тощо. До прикладу, чинним законодавством Ісландії передбачено можливість проведення абортів у випадку, «коли жінка та її найближча сім'я можуть не мати змоги впоратися з вагітністю та народженням дитини через соціальні обставини, що не залежать від них». Закон встановлює низку обставин, які слід враховувати при проведенні оцінки ситуації: скільки часу пройшло від останнього народження дитини, чи впливає на економічне становище жінки кількість дітей або погане самопочуття будь-кого з домашнього середовища, і чи вплине вік жінки та зрілість, на її здатність виховувати дитину [6]. У багатьох європейських державах, зокрема і в Бельгії, передбачена така підстава для переривання вагітності упродовж перших 12 тижнів як «distress», тобто стан пригнічення чи смутку жінки [15, с. 30]. При цьому законом чітко не визначено, як саме інтерпретувати даний термін, на практиці ж його можна розтлумачити по-різному, включаючи і відчуття жінкою неготовності стати матір'ю.

Разом з тим, варто звернути увагу і на інший бік окресленої проблематики. Так, поруч з гарантуванням свободи здійснення абортів, держава повинна зробити все можливе для збереження життя плоду, зокрема шляхом забезпечення жінці належних умов життя як під час вагітності, так і після пологів. У зв'язку з чим, звернемося до аналізу рішення Федерального конституційного суду Німеччини 1993 року, у якому свого часу наводилися цілком слушні думки щодо дій держави, націлених на пошук балансу між правом на переривання вагітності та обов'язком держави охороняти життя. Насамперед, у змісті рішення зазначається, що, безперечно, перед державою стоїть обов'язок захищати життя, у тому числі й ненароджене. Водночас, згідно із змістом рішення передбачається, що навантаження, яке покладається на жінку у зв'язку з вагітністю та подальшим народженням дитини, особливе душевне становище, у якому майбутні матері часто перебувають саме на ранній стадії вагітності, можуть у комплексі зумовлювати тяжкі обставини для жінки, а, отже, держава не може вимагати, щоб жінка за будь-яких обставин віддала пріоритет праву ненародженої дитини на життя, оскільки це порушуватиме вже її особисті права та свободи [5].

Відповідно, для зменшення навантаження на жінку як у період вагітності, так і після пологів, що може спонукати її до переривання вагітності, держава повинна виконувати обов'язок з охорони щодо ненародженого людського життя, не тільки забороняючи будь-яке посягання, але й також шляхом протистояння тим можливим загрозам, які можуть мати місце, виходячи із реальних життєвих обставин жінки та її сім'ї, і здатні впливати та перешкоджати готовності жінки виношувати й виховувати дитину. До цього додамо, що у рішенні наводиться тлумачення такого обов'язку, а саме зазначається, що належна турбота суспільства про матір охоплює обов'язок держави сприяти тому, щоб вагітність не переривалася через існуючу або ймовірну (після народження дити-

ни) матеріальну потребу. Більше того, державі слід виключити будь-які негативні наслідки для професійної освіти чи професії, які можуть виникати для жінки через вагітність. Держава, отже, повинна вживати правові та фактичні заходи, що надавали б можливість одночасного здійснення виховної та трудової діяльності жінкою, а також повернення у професійну діяльність та професійне зростання після певного періоду, пов'язаного з вихованням дитини [5].

Окрім цього, у проаналізованому рішенні зазначається необхідність консультування жінки перед проведенням штучного переривання вагітності, яка була вдало імплементована у німецьке законодавство й функціонує до сьогоднішнього дня. Така консультація передбачає, зокрема, роз'яснення жінці змісту процедури та її наслідків, без жодних упереджених мотивів при цьому, оскільки проведенням цієї бесіди обов'язково має займатися особа, яка не працює в установі, що здійснюватиме штучне переривання вагітності. Поряд з медичними засадами, консультація базується на взаємодії лікаря й жінки шляхом обговорення тих питань, які стали передумовами для можливого переривання вагітності. Більше того, передбачається можливість залучати до таких бесід людей, здатних певним чином вплинути на волю жінки, що знаходиться у конфліктній ситуації у зв'язку з вагітністю, наприклад, осіб з сімейного чи більш віддаленого соціального оточення вагітної жінки [5].

Таким чином, у змісті цього рішення, на наш погляд, містяться ті ідеї, які б допомогли наблизитися до потенційного балансу між закріпленням права на штучне переривання вагітності, правом жінки на вільний репродуктивний вибір й самовизначення та правом людини на життя. Безумовно, що сучасна демократична держава повинна слідувати припису Європейського парламенту щодо забезпеченню права на законний й безпечний аборт, водночас вживаючи превентивних заходів для сприяння збереженню жінкою плоду. Держава, встановлюючи правове регулювання штучного переривання вагітності, у відповідний спосіб повинна враховувати соціальні та економічні чинники, гарантуючи жінці гідні умови життя із забезпеченням усіх її прав як під час вагітності, так і після пологів. Саме у комплексі такі заходи сприятимуть створенню необхідного і справедливого балансу між правом на життя ненародженої дитини та правом жінки на репродуктивний вибір. Відтак, для досягнення окресленого балансу необхідним є створення уніфікованих стандартів у досліджуваній сфері, які б належним чином захищали права як матері, так і ненародженої дитини.

Висновки. Підсумовуючи все вищенаведене, можемо стверджувати, що станом на сьогодні існує декілька підходів до правового регулювання права на штучне переривання вагітності. Перший підхід ґрунтується на забороні проведення абортів за винятком деяких чітко визначених обставин – загроза життю чи здоров'ю жінки, вагітність унаслідок насильства чи зґвалтування тощо. Другий підхід, хоч і легалізує аборти, проте передбачає низку перешкод на шляху до їх реалізації. При цьому застосування такого підходу досить часто фактично унеможливує штучне переривання вагітності на практиці. Найбільш ліберальний підхід характеризується свободою абортів до певного визначеного терміну, зумовленого фізіологією та медичними критеріями (зазвичай до 12 тижня вагітності), після спливу ж такого терміну – здебільшого виключно за медичними показниками. За такої існуючої диференціації правового регулювання важко сформулювати єдине бачення змісту права на штучне переривання вагітності. Саме тому новела Хартії основоположних прав Європейського Союзу, що вперше закріпила свободу репродуктивного вибору, зобов'язавши держави забезпечити право на законний й безпечний аборт, стала значним кроком у напрямку до правової визначеності одного із найбільш дискусійних репродуктивних прав. Водночас, поруч із формуванням вектору на забезпечення свободи абортів, правове регулювання повинно передбачати низку превентивних заходів для того, щоб збалансувати свободу репродуктивного вибору жінки й обов'язок щодо охорони будь-якого життя, у тому числі й ненародженого. Держава має гарантувати жінці гідні соціальні й економічні умови життя як під час вагітності, так і після народження дитини, тим самим здійснюючи функції соціальної держави. Саме такий комплексний підхід до правового регулювання абортів може стати дієвим механізмом при забезпеченні справедливого балансу між правом на життя ненародженої дитини та правом жінки на переривання вагітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. European Parliament resolution of 11 April 2024 on including the right to abortion in the EU Fundamental Rights Charter. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0286_EN.html.

2. United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 1979.
3. General UN recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19, 2017.
4. Асірян С., Трофімов Б., Шевчук Н. Штучне переривання вагітності: підходи окремих країн ЄС та практика ЄСПЛ. *Альманах міжнародного права*. 2021. № 24. С. 129–135.
5. Рішення Федерального Конституційного суду Німеччини від 28 травня 1993 року. URL: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/1993/05/fs19930528_2bvf000290en.html.
6. Нарок Т. Право на аборт: як одне з репродуктивних прав жінки: вступ до проблеми. *Юр-фем.ua*. URL: <https://jurfem.com.ua/pravo-na-abort-vstup-do-problemy/> (дата звернення: 16.02.2025).
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
8. Декларація про соціальний прогрес та розвиток. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/socdev.shtml
9. Кримінальний кодекс Німеччини. URL: https://www.uni-potsdam.de/fileadmin/projects/lsh-hellmann/Forschungsstelle_Russisches_Recht/Neuaufgabe_der_kommentierten_StGB-%C3%9Cbersetzung_von_Pavel_Golovnenkov.pdf.
10. У Польщі узгодили законопроекти про часткову легалізацію абортів та спрощений доступ до контрацепції. URL: <https://zmina.info/news/u-polshhi-uzgodyly-zakonproyekty-pro-chastkovu-legalizacziyu-abortiv-ta-sproshchenyu-dostup-do-kontraczerpcziyi>.
11. На Мальті дозволили аборти в разі серйозної загрози здоров'ю матері. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/06/28/7164660>.
12. В Угорщині жінок, які вирішили зробити аборт, зобов'язують слухати серцебиття плоду. URL: <https://zmina.info/news/v-ugorshhyni-zhinok-yaki-vyrishyly-zrobyty-abort-zobovyazhut-sluhaty-serczebyttya-plodu>.
13. Правове регулювання штучного переривання вагітності в Україні: цивільний та кримінально-правовий аспекти. URL: <https://lh.pl.court.gov.ua/sud1617/pres-centr/news/182734>.
14. У Німеччині спростили надання інформації щодо абортів. URL: <https://www.dw.com/uk/%D1%83-%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%96-%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BB%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE-%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B2/a-47623304>.
15. Бутрин-Бока Н.С. Штучне переривання вагітності: правовий досвід зарубіжних країн. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 29–32.
16. Попович Т.П. Правові обов'язки у сфері реалізації репродуктивних прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 215–219.
17. Белова М.В., Белов Д.М., Гуманістичні засади правової системи: діалектика теорії та практики в умовах сучасних викликів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 5. 2024. С. 933–939.